

Список літератури:

1. Бюлетень НБУ (електронне видання): статистичні матеріали: січень 2015 року [Електронний ресурс] / Національний банк України. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/files/stat.pdf>
2. Інноваційним промпідприємствам мають дати можливість реструктуризувати валютні кредити - глава "Укравтопрому" [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/~/345624>
3. Статистичний випуск: кредити та депозити: січень 2015 року [Електронний ресурс] / Національний банк України. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66234>

Надія ЛИТВИН

*к.е.н., доцент кафедри банківського менеджменту та обліку
Тернопільський національний економічний університет*

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СУТТЄВОСТІ В АУДИТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БАНКІВ

Недавня світова фінансова криза не тільки виявила слабкі сторони ризик-менеджменту та контролю в банках, але також підкреслила необхідність вдосконалення якості зовнішнього аудиту банківської фінансової звітності. Це питання є особливо актуальним для банківської системи України. Згідно з листом НБУ «Про результати розгляду аудиторських звітів банків» від 6.01.2015 р., було встановлено факти висловлення деякими аудиторськими фірмами немодифікованої думки або модифікованої із незначними зауваженнями про те, що фінансова звітність банків складена у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансової звітності. Проте, у подальшому, у тому числі після проведення перевірки Національним банком, звітність окремих банків визнано недостовірною, банки віднесено до категорії проблемних та/або неплатоспроможних та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб у цих банках введено тимчасову адміністрацію і в подальшому запроваджено процедуру ліквідації [1].

На нашу думку, однією із причин виникнення зазначеної вище ситуації є поверхневий підхід окремих аудиторських фірм до визначення суттєвості в процесі аудиту фінансової звітності банків. Загалом «суттєвість» - це одне з найважливіших понять, що застосовуються в процесі планування й проведення аудиту, при оцінці впливу ідентифікованих викривлень на сам аудит та впливу невикорислованих викривлень (за їх наявності) на фінансову звітність, а також при формулюванні аудиторської думки. Згідно з Міжнародними стандартами аудиту (МСА), пропуск або викривлення статей є суттєвими, якщо обґрунтовано очікується, що вони, окремо або в сукупності, можуть вплинути на економічні рішення користувачів, які приймаються на основі фінансової звітності [2].

Однією із проблем, пов'язаних із застосуванням суттєвості в аудиті фінансової звітності є те, що визначення аудитором суттєвості є предметом його професійного судження про викривлення, які можуть вплинути на економічні рішення користувачів фінансової звітності, що приймаються на її основі. У зв'язку з цим, поняттю суттєвості притаманний значний суб'єктивізм: те, що один аудитор вважає суттєвим, інший може оцінити як незначне.

Для кількісної оцінки суттєвості використовується таке поняття як рівень суттєвості. Рівень суттєвості – це максимальна сума викривлення у фінансовій звітності, яка на думку аудитора, не вплине на рішення її користувачів. На

встановлення аудитором рівня суттєвості для конкретної фінансової звітності впливає кілька факторів:

1. Суттєвість є відносним, а не абсолютним поняттям. Це означає, що помилка певної величини може бути суттєвою для маленького банку, в той час як, помилка такої ж величини може бути не суттєвою для великого банку.

2. Суттєвість має не тільки кількісний (тобто виражене в грошовій сумі потенційне викривлення), але й якісний аспект. Це означає, що певні типи викривлень можуть бути важливішими для користувачів фінансової звітності, ніж інші, навіть якщо грошові суми викривлення однакові. Наприклад, викривлення, які є наслідком шахрайства є важливішими, ніж ненавмисні помилки. Помилки, які за інших обставин вважалися б несуттєвими, можуть бути суттєвими, якщо вони впливають на фінансовий результат банку або на тенденції прибутковості банку. Наприклад, викривлення у сумі, що не перевищує встановлений рівень суттєвості, буде вважатися суттєвим, якщо воно призведе до відображення у фінансовій звітності збитку як прибутку.

3. Суттєвість залежить від обраного контрольного показника і відсотка, який до нього застосовується.

Встановлення рівня суттєвості є одним з найважливіших рішень, яке має прийняти аудитор під час аудиту фінансової звітності. Від встановленого рівня суттєвості залежатиме вибір аудиторських процедур, обсяг необхідних доказів, а також тип аудиторської думки. Незважаючи на складність даного питання, нормативно-правові акти НБУ не містять жодного керівництва стосовно застосування суттєвості при аудиті фінансової звітності банків. Щодо МСА, то вони теж не містять конкретних вказівок щодо встановлення рівня суттєвості, а лише надають рекомендації, які повинен враховувати аудитор, коли приймає рішення про суттєвість. Зокрема, МСА 320 «Суттєвість при плануванні і проведенні аудиту» розглядає відповідальність аудитора за застосування концепції суттєвості під час планування та проведення аудиту фінансової звітності, а МСА 450 «Оцінка викривлень, ідентифікованих під час аудиту» розглядає відповідальність аудитора за оцінку впливу ідентифікованих викривлень на сам аудит і впливу невивірених викривлень, якщо такі є, на фінансову звітність [2].

У березні 2014 р. Базельським комітетом з банківського нагляду було опубліковано документ під назвою «Зовнішні аудити банків», в якому стосовно застосування суттєвості лише сказано, що від зовнішнього аудитора банків очікується, що він братиме до уваги ключові показники (левериджу, ліквідності, адекватності капіталу), що використовуються різними користувачами фінансової звітності, як вихідні дані для визначення рівня суттєвості [5].

Важко не погодитись з аргументацією, що запровадження конкретних вказівок і рекомендацій відповідних міжнародних та національних регулятивних органів щодо встановлення рівня суттєвості під час аудиту фінансової звітності, може призвести до їх механічного застосування на практиці без врахування значної кількості факторів (зокрема, подвійного впливу кількісного і якісного аспектів суттєвості; різних інформаційних потреб можливих користувачів фінансової звітності; особливостей, притаманних різним сферам діяльності суб'єктів господарювання), що можуть вплинути на кінцеве рішення аудитора [3, 253].

Проте, з іншого боку, це створює труднощі для користувачів фінансової звітності у розумінні ними того, як саме аудитор застосував своє професійне судження при встановленні рівня суттєвості. Це зумовлено тим, що в аудиторському

звіті в параграфі «Висловлення думки» аудитор повинен вказати лише чи фінансова звітність банку відображає (або не відображає) достовірно, в усіх суттєвих аспектах його фінансовий стан, а також фінансові результати його діяльності та рух грошових коштів у відповідності до застосовної концептуальної основи фінансової звітності. Фраза «не містить суттєвих викривлень» має на меті проінформувати користувачів фінансової звітності про те, що відповідальність аудитора обмежується лише суттєвою фінансовою інформацією.

Відсутність регламентації рівня суттєвості в аудиті є причиною того, що кожна аудиторська фірма самостійно розробляє внутрішні документи, що стосуються застосування суттєвості та встановлюють систему контрольних показників і відсотки, що використовуються для розрахунку рівня суттєвості. На практиці, при визначенні кількісного рівня суттєвості для фінансової звітності в цілому, найбільш поширеним є орієнтир 3 - 10% прибутку до оподаткування. При цьому викривлення у розмірі до 3% вважаються несуттєвими, більше 10 % - суттєвими. Якщо прибуток до оподаткування є нестабільним, то в такому випадку використовується показник нормалізованого прибутку до оподаткування (середній показник прибутку до оподаткування за останні 3 роки), або ж вибирається інший контрольний показник, наприклад, загальна сума активів (0,25 – 2%), чисті активи (3-5%), власний капітал (1-5%). При встановленні суттєвості виконання аудиторів в більшості випадків беруть 50-75% від рівня суттєвості, встановленого для фінансової звітності в цілому [4, 84]. Такий широкий діапазон рівня суттєвості, що застосовується в аудиті фінансової звітності, може бути причиною того, що рішення аудитора щодо суттєвості буде неправильним і як наслідок, він висловить невідповідну аудиторську думку в аудиторському звіті.

На нашу думку, з метою підвищення прозорості аудиторського звіту, що складається за результатами зовнішнього аудиту фінансової звітності банків, а також посилення відповідальності зовнішніх аудиторів за обґрунтованість встановленого ними рівня суттєвості, необхідно на законодавчому рівні запровадити обов'язковість розкриття в аудиторському звіті інформації про: суттєвість на рівні фінансової звітності в цілому; рівень або рівні суттєвості для окремих класів операцій, залишків на рахунках або розкриття інформації (якщо вони встановлювались); суттєвість виконання. Це також сприятиме підвищенню ступеня довіри до банківської фінансової звітності її користувачів, що, згідно з МСА і є головною метою аудиту фінансової звітності.

Список літератури:

1. Лист НБУ «Про результати розгляду аудиторських звітів банків» від 6.01.2015 р. № 47-409/362 [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://apu.com.ua>.
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання МФБ 2012 р.) [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://apu.com.ua>.
3. Alvin A. Arens, James K. Loebbecke. Auditing: an integrated approach - 8th ed. – Prentice Hall, New Jersey. – 1999. – 828 p.
4. Auditing & Assurance Services: International Edition /Aasmund Eilifsen,William F. Messier, Steven M. Glover, Douglas F. Prawitt. -McGraw Hill Higher Education; Student International ed of 3rd revised ed edition. - 2013. – 752 p.
5. External audits of banks (BIS, 2014) [Електронний ресурс].-Режим доступу: www.bis.org/publ/bcbs280.pdf